

Peleus - v gréckej mytológii syn *Cheirónovej* dcéry *Endeidy* a *Aiaka*; ftijský kráľ; manžel *Nereídy* - *Tethys* (počas oslavy jeho svadby v *Cheirónovej* jaskyni vznikol spor o *jablko zvady*; pozri *Paris*, *Trójska vojna*); otec *Achillea*; mu porodila *nereída Thetis*

Zamarovský: syn aiginského kráľa *Aiaka* a *Cheirónovej* dcéry *Endeidy*; preslávil sa pohnutým životom a najmä tým, že bol otcom *Achillea*; v mladosti musel uprchnúť, lebo zabil svojho brata *Foka*; útočisko našiel u ftijského kráľa *Eurytióna*, ktorý mu dal za manželku svoju dcéru *Antigonu*; vybral sa na lov s *Eurytionom* na *kalydónskeho diviaka*, na ktorý ich pozval hrdina *Meleagros*, a nešťastnou náhodou *Eurytiona* zabil; musel opäť uprchnúť a nové útočisko našiel v *Iolku*, kde ho prijal kráľ *Akastos*; kráľova manželka *Hippolyta* sa ho pokúsila zviať a keď sa jej to nepodarilo, obvinila ho z toho istého činu (porovnaj príbeh *Anteia* a *Bellerofontes*); *Akastos* vylákal *Pelea* do lesov, kde žili diví *Kentauri* a keď *Peleus* po poľovačke zaspal, ukryl mu meč, aby sa proti nim nemohol brániť; *Peleus* však svoj meč našiel, vrátil sa do *Iolku* a zabil tak *Akasta* ako jeho manželku; očistil sa obetami od preliatej krvi a vrátil sa do *Ftije*, aby sa ujal vlády; keďže *Eurytiova* dcéra už zomrela, rozhodol sa, že sa opäť ožení; v tom čase sa *Zeus* rozhodol, že morskú bohyňu *Thetis* oženi so smrteľníkom, aby sa mohla splniť veštbá, že sa jej narodí syn, ktorý zatieni slávu svojho otca (*Zeus* mal sám záujem o *Thetis*); preto jej našiel *Pelea*; *Thetis* s výberom nesúhlasila, ale bohovia *Peleovi* pomohli, aby sa jej zmocnil násilím; vydala sa teda zaňho a počas svadobnej hostiny v jaskyni kentaura *Cheiróna* (vo výtvarnom umení scéna známa pod názvom *Hostina bohov* alebo *Svadba Thetis a Pelea*) došlo ku známej zvade troch bohýň (pozri *jablko zvady*), ktoré viedlo ku vzniku *Trójskej vojny*; *Peleus* nežil s manželkou šťastne, lebo ju trápilo, že sa musela vydať za smrteľníka; keď sa jej narodil syn *Achilles*, chcela ho obdarovať nesmrteľnosťou a nezraniteľnosťou; natierala ho preto *ambróziou* a zakaľovala nad ohňom; raz ju pristihol *Peleus* a v presvedčení, že chce ich syna zabiť lebo ho splodila so smrteľníkom, tasil na ňu meč; *Thetis* utiekla a už sa k nemu nikdy nevrátila, rovnako ako *Achilles*; vyobrazenie *Pelea* sa zachovalo vo *vázovom maliarstve* väčšinou zo 6.-5.st.pr.Kr. (*Peleus* zápasí s *Thetis*, *Svadba Pelea* s *Thetis*, *Lov na kalydónskeho diviaka*); známa *Francoisova váza* a *Portlandské váza* (pozri *grécke vázové maliarstvo*)

Pionierska skupina: *Peleus* unáša *Tethis* (attická červeno figurová pelike, 510-500 pr.Kr.)

Peleas unáša Thetis (technika na bielom podklade)

Maliar Mníchovskej Atalanty: Zápas Pelea a Atalanty (attická čierno figurová amfora, 500-490 pr.Kr.)

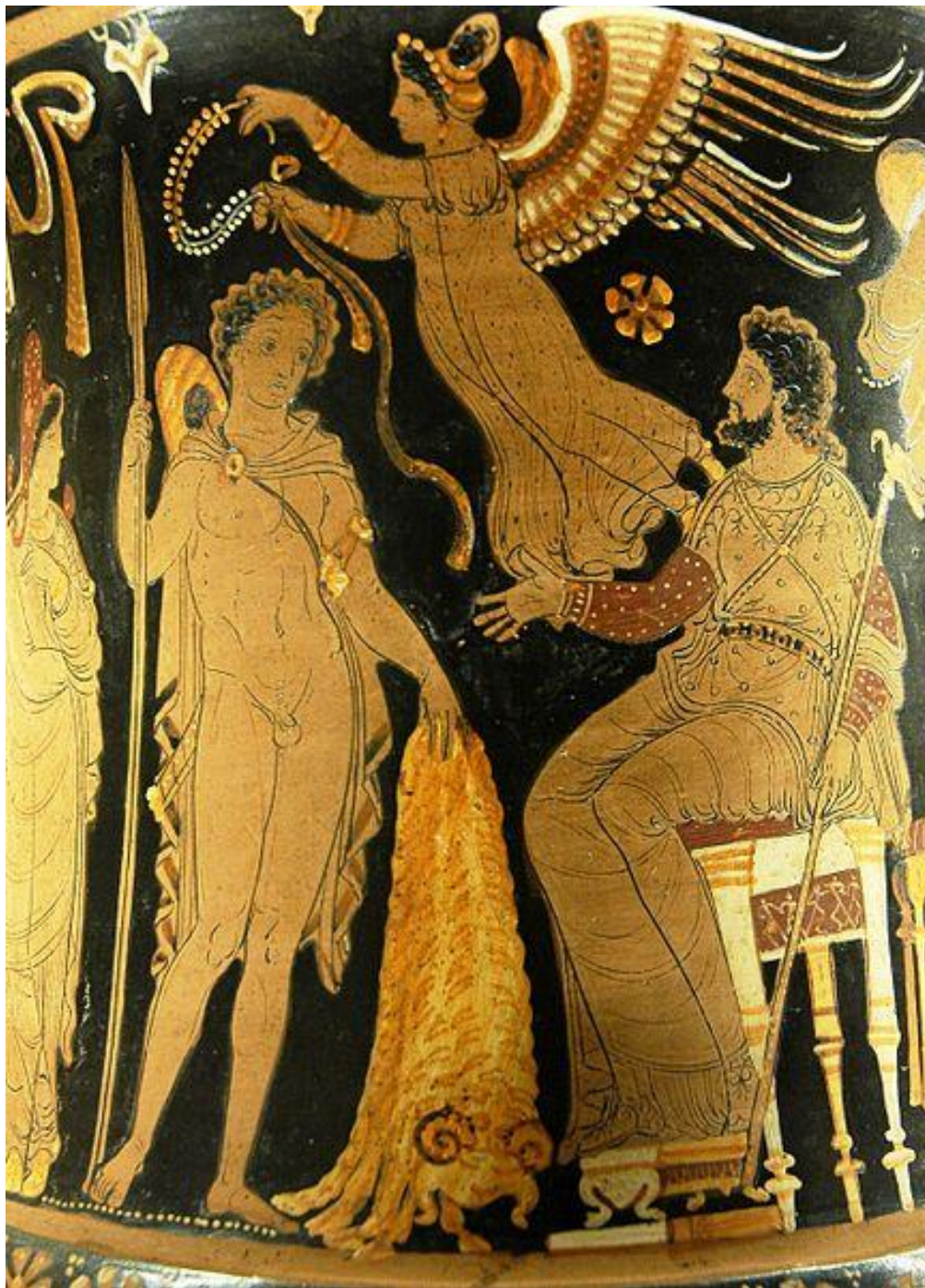
Edinburgh maliar: Peleus zveruje Achilla do starostlivosti Cheirona (technika na bielom pozadí, lekythos, 500 pr.Kr.)

pelerína - z franc. pelerin – „pútnik“; pláštenka bez rukávov, cez ramená; nosená *pútnikmi* v časoch *románskych* (pozri *móda*); na dôkaz vykonanej púte s odznakmi svätca alebo svätého miesta; neskoršie krátka pelerína dopĺňajúca španielske *renesančné* šaty; v *romantizme* a *biedermeieri* vo forme *mantily*; pozri *maforion*, *móda*, *bohemio*; pozri *pútnický odev*

Peliás - Zamarovský: v *gréckej mytológii* syn zakladateľa Iolku *Kréthea* a jeho manželky *Tyry*; v skutočnosti bol Peliás *Krétheovým* synom iba podľa oficiálnej verzie, nakoľko *Tyru* zvedol *Poseidón*; hoci Peliás vedel o svojom pôvode a ani ako druhorodený syn nemal nárok na trón, vytvoril si skupinu ozbrojencov, pomocou ktorých zbavil vlády prvorodeného *Aisona*; keď *Aisonov* syn *Iason* vzniesol nárok na trón, neodmietol ho, ale sľúbil mu, že mu vydá vládu, až keď prinesie *zlaté rúno* z *Kolchidy*, ktoré vlastnil kráľ *Aietes* a čo považoval za nesplniteľnú úlohu; Peliás vyzval všetkých vtedajších hrdinov, aby mu pomohli a na lodi *Argo* sa vydali do *Kolchidy* (pozri *Argonauti*); *Iason* rúno doniesol, ale Peliás mu vládu nevydal; preto *Iason* požiadaval svoju manželku *Medeu*, aby Pelia zahubila; tá nahovorila jeho dcéry, že svojím umením prinavrátia ich otcovi mladost', keď mu vypustí starú krv a potom mu do žíl vleje čarovný odvar, ktorý pripravila z krvi čierneho barana; dcéry podrezali svojho otca a keď ho smrteľne zranili, stratili odvahu, čo využila *Médea*, vrazila mu do hrdla nôž, rozkrájala ho na kúsky a vhodila do kotla s čarovným

odvarom; jediným výsledkom však bolo, že sa pri nej zjavil záprah okrídlených drakov, na ktorom Médea s výsmechom odletela; Peleove dcéry od hrôzy zošaleli; z antiky sa zachovalo päť *vázových malieb* s výjavom Pelias zabíjaný svojimi dcérami zo zač. 5.st.pr.Kr. (Fitzwilliamove múzeum v Cambridgi, Louvre, Vatikán), 10 vyobrazení Pelia a Tyry z pol. 5.st.pr.Kr. (Múzeum aténskej Agory); z rímskych čias najznámejšia nástenná maľba z *Pompeji* (pozri *pompejské maliarstvo*): Iason pred Peliom z roku 20 po Kr. (Národné múzeum v Neapole); v novoveku sa postava Pelia sa objavuje zriedkavo (maľby a *gobelíny* z cyklu o Argonautoch a Iasonovi)

<http://it.wikipedia.org/wiki/Pelia>

Iason a Peliás (antická keramika)

R. Boyvin podľa L. Thiryho: Jason a Medea pred kráľom Peliasom a Argonauti (rytina z cyklu Príbeh Jásona a zlatého rúna, 1563)

pelikán – z pelicanus < gréc. pelean

-obrazový typ *Ježiša Krista*; *kresťanský symbol* obetavej lásky (podľa povesti kŕmi mláďatá mäsom zo svojej hrudi); pozri *Bonitas/Benignitas*; porovnaj staroveký symbol *bociana*

Baleka: vo staršom staroveku nemal žiadny zvláštny význam, ten mu bol prisúdený približne v 2.storočí bájou o rodičovskej láske pelikánov ku svojim mláďatám, ktorých vraj živí vlastnou krvou, keď pre ne nemôže nájsť inú potravu; podľa iných prameňov ich svojou krvou prebúdzajú k životu, keď ich samých ubili alebo mláďatá boli ubité *hadom*, najväčším nepriateľom pelikánov; had predstavuje v kresťanstve temné prírodné a pudové sily a pelikán symbolizuje *Krista*, ktorý zlomil boží hnev proti človeku propadnutému smrti vyhnaním z raja, ale vykúpenému k večnému životu Kristovou obeťou vlastného života, podobnou smrti pelikánov obetujúcich vlastnú krv, aby ich mladé mohli žiť; vo stredovekom *mariánskom kulte* bola *Mária* považovaná za hniezdo, z ktorého vzlíeta Kristus - pelikán (pozri *mariánske symboly*)

Hall: motív pelikána trhajúceho si prsia, aby nakŕmil mladé svojou krvou, sa stal symbolom Kristovej obeti na kríži (pozri *Ukrižovanie*); s rovnakým významom zdobí tento motív nádoby v alegorickom zátiší; je atribútom personifikovanej kresťanskej lásky; tak sa o pelikánovi hovorilo, že je „pri svojej piete“ t.j. že koná zločin, čin lásky; pre Rimanov *pietas* okrem iného znamenala aj oddanosť rodičom, vďačnú lásku (v tejto súvislosti porovnaj *bocian*)

Biedermann: dôležitý vtáčí symbol (pozri *vták*); spôsob kŕmenia mladých rybami zo svojho vaku pod zobákom viedol ku chybnému názoru, že pelikány kŕmia mladých krvou zo svojej hrude; tým sa stal pelikán symbolom sebaobetovania Krista ako aj obetavej rodičovskej lásky; ranokresťanský spis *Physiologus* uvádza, že tento vták usmrťuje svoje neposlušné deti (prípadne ich usmrťuje *had*) a potom ich môže do troch dní oživiť krvou zo svojho srdca, pričom však sám zahynie; kresťanská *ikonografia* ho kladie do protikladu k *fénixovi*; symbol pelikána sa vyskytuje aj v *alchýmii* ako určitý druh retorty (nádoba s úzkym hrdlom pootočeným k banke); zároveň je zobrazením *kameňa*

mudrcov rozptýleného v tekutom olove; ako symbol nezištnej lásky sa stal pelikán v škótskom *slobodomurárstve* symbolom stupňa nazývaným „*Ružový kríž*“ (pozri *rytieri Ružového kríža*)

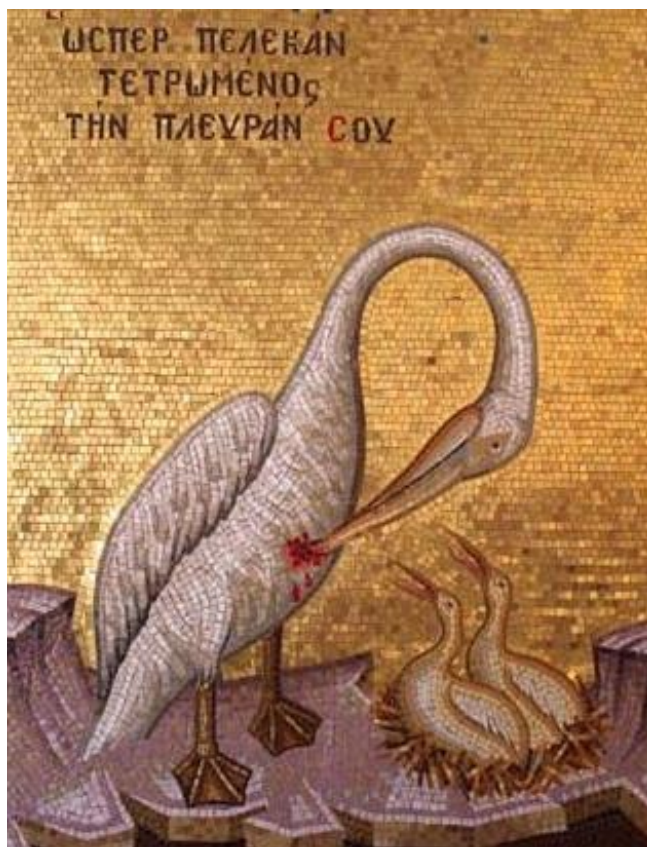
-v súvislosti s heslom *fénix*: kresťanská *ikonografia* dávala fénixa často do protikladu k pelikánovi

Heinz-Mohr: v stredoveku pelikán ponímaný ako symbol *ukrižovaného* Krista (často v talianskom maliarstve 14.st., ktoré bolo ovplyvnené kázňami *žobravých rádov*); od 17.st. do pol. 19.st. sa motív pelikána tešil veľkej obľube, najmä ako *emblém*

-v súvislosti s heslom *fénix*: stredoveké umenie ho zobrazuje v spoločnosti *pelikána*, symbolu obetavej lásky a tiež symbolu obetujúceho sa Krista

<http://de.wikipedia.org/wiki/N%C3%A4chstenliebe>

<http://donna.hrynkiw.net/sca/pelican/>

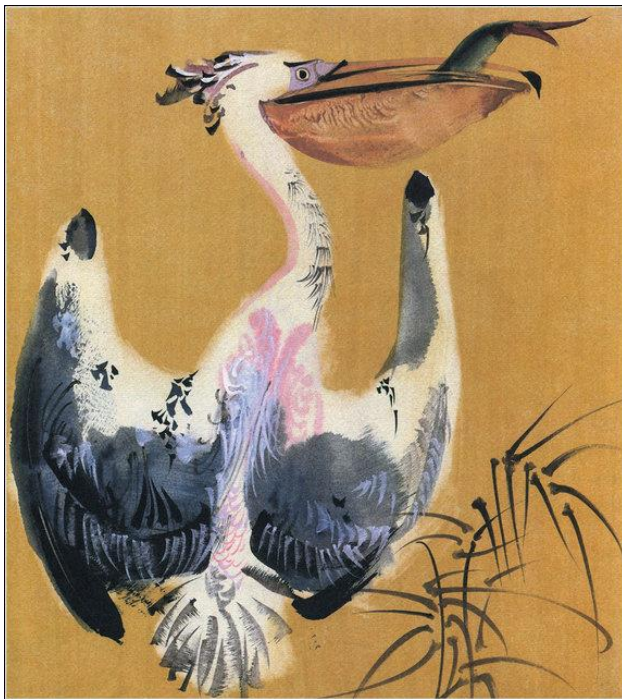
Kristus pelikán (mozaika z kláštora Bohorodičky v Kykkos, Cyprus)

M. D'Hondecoeter: Pelikán a ďalšia hydina plávajúca vo vodnej nádrži. Vodné vtáctvo (1680)

Stredoeurópsky autor z 19.storočia: Symbol cirkvi (tempera, akvarel, 19.st.)

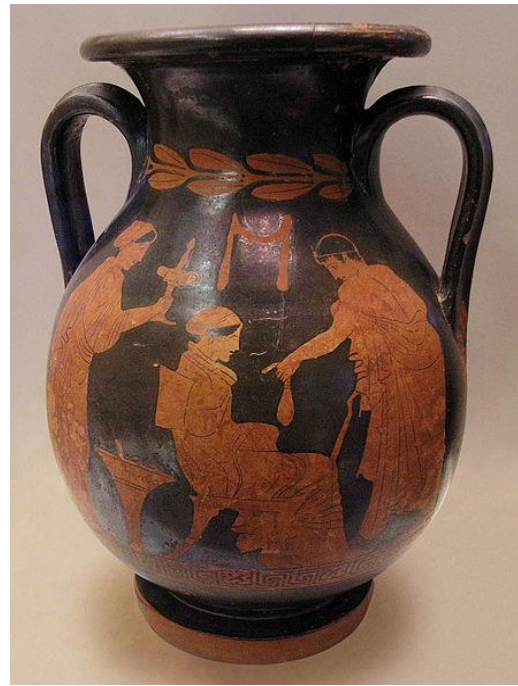

M. Hanák: Pelikán (akvarel, ilustrácia)

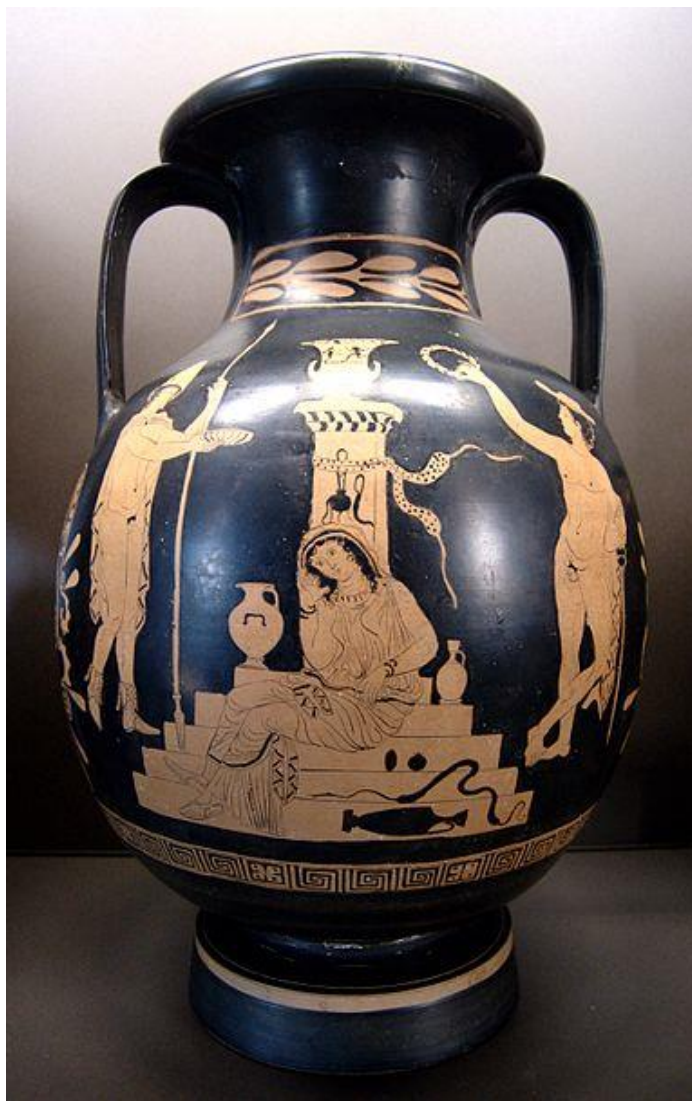
peliké - gréc. πελίκη/pelike; grécka nádoba v dvoma uchami, s vydutým tvarom v spodnej časti; odvodená od *amfory*; pozri *antická keramika*

<http://isearch.avg.com/search?cid=&mid=ae184cab4df747d0a9c4d5343d864f68-a4fc3dd81ec8f3214b30c42ccbd7470d5755f6d&lang=sk&ds=AVG&pr=fr&d=&v=&pid=AVG&sg=&sap=dsp&q=pelik%C3%A9>

-peliké je široký staroveký variant amfory na nízkej nôžke; avšak na rozdiel od amfory sa jej telo zužuje smerom hore; prvýkrát sa v Grécku objavila koncom 6.st.pr.Kr. a bola používaná až do 4.st.pr.Kr., kedy dosiahla najväčšej obľuby; mala dve vertikálne uchá na krku, ktorý nebol nijako oddelený od tela nádoby; ich maliarska výzdoba väčšinou obsahuje scény s ľudskými postavami; samotný výraz peliké je konvenčný a v antickej literatúre je bežne používaný pre popis iných tvarov ako je *kylix*, *lekanis* a ď.

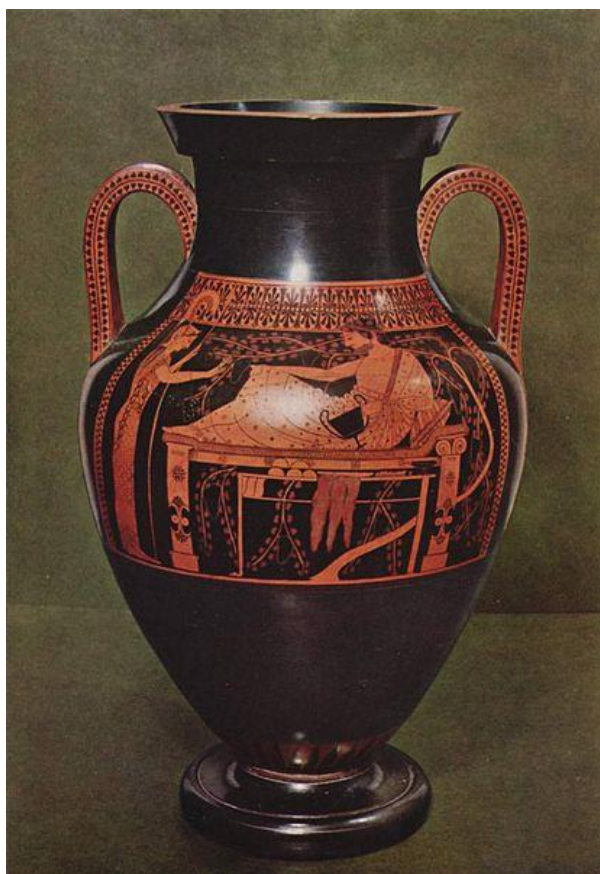
Žena s mladíkom (apulská peliké, 370pr.Kr.)
Pytačky (Polygnotos, attická peliké, 430pr.Kr.)

Orestes, Elektra a Hermes pri hrobe Agamamnona (peliké, 370-380pr.Kr.)

Pochod hoplítai (peliké, 550pr.Kr.)

Aténa a Herakles (peliké)

peliněk - český výraz pre *palinu*

Pelion - v gréckej mytológii hora Pelion v Thesálii, ktorá dostala meno podľa bájneho kráľa *Pelea*, otca *Achilla*; bola vlasťou kentaura *Cheirón*a, vychovávateľa mnohých starovekých gréckych hrdinov, ako je *Jason*, *Achilles*, *Theseus* a *Heracles*; v hore Pelion, neďaleko Cheironovej jaskyne sa uskutočnila svadba *Thetis* a *Pelea*, známa aj ako *Hostina bohov*; nepozvaná bohyňa zvydy *Eris* sa pomstila tým, že medzi hostí vhodila zlaté jablko s nápisom „tej najkrajšej“; tak vznikol spor medzi bohyňou *Hér*ou, *Afrodítou* a *Aténou*, ktorá viedla k udalostiam *Trójskej vojny* (pozri *Paridov súd*); keď dvojčatá *Otus* a *Ephialtes* pokúsil sa zaútočiť na *Olymp*, sľubovali, že nahromadia hory a tým mal byť Pelion; pozri *Fylira*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Pelion>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Pelion>

Pelištejci - hebr. /Plištim; pozri *Filištínci*

Pellegrini Giovanni Antonio -

<http://de.wikipedia.org/wiki/Tomyris>

Pellicciaio - *Mino del Pellicciaio*

Peloponéz - pozri *Arkádia*, *Alfeios*, *Pelops*

peloponézske vojny - vojnové akcie v období 431-403pr.Kr.; začali ako konflikt medzi Aténskym námorným spolkom, čiže *Aténami* a ich spojencami, na jednej strane a Peloponézskym spolkom, do ktorého patrili *Sparta*, *Korint* a ďalší spojenci, na strane druhej; vojna skončila porážkou Atén; vo vojne išlo o získanie nadvlády v Grécku a v gréckych osadách mimo Grécko; pozri *kerčské vázy*

Pelopia - www: v gréckej mytológii vlastná dcéra *Thyesta* a matka *Aigistha*; ako jediná unikla masakre spáchanej Átreom na Thyestovi, svojom bratovi; stala sa kňažkou bohyne *Atény* v meste Sicyone, kde vládol Thesproteus; veštba predpovedala incestné spojenie Thyesta a Pelopie, z ktorého sa narodil Aigistos, pokračovateľ zločinov Átreu a Thyesta

<http://it.wikipedia.org/wiki/Pelopia>

Pelops - Πέλοψ/Pelops < pelios + ops – „tmavé oko, tvár“; starogr. Πέλοπας/Pelopas

-kráľ Sparty približne od roku 210 pr.Kr. - 206 pr.Kr.; v zoznamoch spartských kráľov zaradovaný ako posledný kráľ pochádzajúci z kráľovského rodu Eurypontovcov

- v gréckej mytológii syn *Tantala* a vnuk Dia, dobyvateľ *Peloponézu*; svojím podvodným víťazstvom pri pretekoch vozov nad kráľom *Oinomaom* (podplatil vozataja kráľa *Oinomaa*) získal jeho dcéru *Hippodamiu* a vládu v *Elide*; neskôr nepohodlného svedka, vozataja *Mytrila*, zvrhol do mora; kľatba zomierajúceho (pozri *miazma*) stihla Pelopsových potomkov *Átreu* a *Thyesta*, ale aj *Chrysippa* a *Pitea*; podľa jednej verzie smrť *Chrysippa* zavinil kráľ *Laios*, ktorý ho dal uniesť, a nasledovalo Pelopsove prekliatie rodu Laia do tretieho kolena; prvou obeťou tejto kľatby bol sám *Laios*, ktorý mal zahynúť rukou svojho syna *Oidipa*; druhou bol sám *Oidipus* a ďalej jeho potomkovia *Eteokles* a *Polyneikos*

www v súvislosti s heslom *Thyestes*: Thyestes bol otcom mykénskeho kráľa *Agamemnona* a vnukom *Tantala*, ktorý bohom predložil rozsekané telo syna Pelopsa, aby vyskúšal ich vševládúcnosť; bohovia mu vrátili život a jeho telo v kotli opäť uvarili a znovu oživil, takže bol mladší a krajší; chýbal mu iba kúsok ramena, ktorý z nepozornosti zjedla bohyňa *Demeter*, keď rozmýšľala nad osudom svojej dcéry *Persefone*

Pelops a Hippodamia (attická červeno figúrová amfora, 5.st.pr.Kr.)

T. de Leu podľa A. Carona: Pelops a Hippodamia (1615-1617)

peltai - kožený štít gréckych bojovníkov

Pešiak bojuje s panterom (antická keramika, 5.st.pr.Kr.)

peltastai - mn.č.; *pechota* starogréckeho vojska vyzbrojená malými koženými štítmí peltai; pozri *grécki bojovníci*

pešiak peltaste s koženým štítom (grécka nádoba kylix)

Pelz-Nichol - nemecká ľudová postavička, jeden z mnohých ľudových sprievodcov pôvodného sv. *Mikuláša*; pozri *Santa Claus*

www v súvislosti s heslom Belsnickle, Beslnickel, Pelznichol, Belsniggle: tento nemecký „darca darov“ bol známy pod mnohými rôznymi menami; slovo Belsnickle pochádza z nemeckého výrazu Pelz Nichol, čo v preklade znamená „Nicholas oblečený do kožušiny“; Belsnicklovo oblečenie bolo z handier a kožušiny; mal zhrbený chrbát, veľké tváre s dlhými fúzami; ruky má často vložené do rukávov a tesne priliehajúce k telu, akoby sa snažil ostať v teple; Belsnickle sa ukazoval v dome detí neohlásený a pozeral sa prísne; deti prednášali básničky, ktoré sa na túto príležitosť naučili; Belsnickle sa potom pýtal, či boli dobré po celý rok a po ich kladnej odpovedi hodil na podlahu pred deti cukríky a odišiel; pocitom z neho návštevy bola neustála hrozba a vedomie nutnosti byť dobrý až do jeho ďalšej návštevy

Pelz-Nichol

Pelz-Nichol

pemrlíce - český termín pre sochárske *kladivo*, ktorého úderová plocha je celá ozubená; používa sa u tvrdých *kameňov* na vyrovnávanie plochy po hrubom otesaní; zuby majú štyri veľkostné stupne: hrubý,

stredný, jemný, najjemnejší (*makáček*); na malých plochách je pemrlice nahrádzaná *pospěchom* alebo *zrnovákom*; pozri *sochárske nástroje skulpturálne, kamenícke nástroje*

www: pemrlice je kamenársky určený k finálnej úprave povrchu; vyzerá buď ako dláto alebo ako kladivo opatrené pracovnou plochou vytvorenou v špic; pripomína kuchynskú paličku na mäso; po úprave týmto nástrojom zostáva povrch bodkovaný; kamenná plocha alebo terakotová cementová vrstva (používaná na sokloch) opracovaná týmto nástrojom pripomína žulu

pemza - termín pemza má pôvod v latinčine a znamená pena

Baleka: typ brusiva, užívaný tiež v *sochárstve*; prírodné penové sklo vulkanického pôvodu, väčšinou svetlej farby; pozri *brúsenie*; *sklo prírodné*, *mediryt*

Täubl: sivé, pórovité a drsné sopečné sklo nakyprené sopečnými plynmi; vo vode pláva; vyskytuje sa v blízkosti činných a vyhasnutých sopiek, osobitne na Liparských ostrovoch v Thyrénskom mori, na Slovensku povrchovo pri Kremníčke a Banskej Štiavnici; kusovou a práškovou pemzou sa brúsia pri súčasnom vlhčení vodou mäkkšie kovy, kamene, drevo, kosti, koža a i.; kusovou, na plocho zbrúsenou pemzou sa čistí skúšobný kameň (*bulžník*) od črt kovových *zliatin*; práškovou pemzou sa pretierajú *patinované* predmety; pozri *materiál*, *drahokamy* a *polodrahokamy*

Discovery v súvislosti s témou Prvé Pompeje: pemza je spenená magma plná bubliniek, vzniká pri explózii; väčšina z nej sa triešti na kamene a popol; pri explózii jej spad trvá až 10 hodín a niekoľko dní trvá spad pemzového prachu

Pemza

pena morská - morská pena

penáti - lat. Penates < penus – „zásoba“

Zamarovský: v *rímskej mytológii* rodinní bohovia, ochraňujúci rímsky dom a hospodárstvo; ich kult sa dedil po predkoch; pre neurčitosť ich podoby boli ťažkosti s ich zobrazovaním (zobrazovaní aj ako *hady*); na *minciach* z čias republiky bývali zobrazovaní ako dve mužské hlavy; od *lárov* sa okrem iného odlišovali tým, že nemali mená; otec rodiny im pri každej rodinnej udalosti prinášal dary; ich sošky stáli v osobitných skrinkách pri kozube; skrinky sa pri slávnostných udalostiach otvárali; hoci neboli totožní s *lárami*, ich kult do istej miery splýval a v rímskych textoch sú uvádzaní spoločne; štátni penáti sa nazývali *Di penates populi Romani*; ich sídlom bola vnútorná svätyňa chrámu bohyně *Vesty* na Rímskom fóre (pozri *Forum Romanum*, *palladium*); cisár Augustus im na prelome starého a nového *letopočtu* dal postaviť svätyňu na pahorku *Veliu*; jej pozostatky sa nenašli

www: penáti začínali celkom skromne ako ochrancovia špajzy a komory so zásobami; časom svoju pôsobnosť rozšírili na celý dom a rodinu; ich kariéra pokračovala, až sa nakoniec stali ochrancami *štátu*; na rozdiel od *lárov* sa penáti sústreďujú na obyvateľov a nie na dom; keď sa rodina presťahovala, odchádzali s ňou, zatiaľ čo *lárovia* ostávali; sošky penátov stávali pri krboch; každá rodina mala spravidla dvoch penátov; nemávali mená a uctievať ich mohli iba slobodní ľudia, nie otroci; štátni penáti (rímsky štát bol považovaný za jednu veľkú rodinu) sídlili v chráme bohyně *Vesty* (rímskej podoby gréckej *Hestie*), ochrankyne domáceho krbu a štátu

Ottov slovník: uctievaní tak, že podobne ako *lárom* bola pred ich obrazy kladená jedla a soľ; ich sídlom bol krb a mali blízky vzťah k bohyni *Veste*; penáti chránili celý dom aj jeho obyvateľov a vštepovali mu vedomie spolupatričnosti; ich kult sa udržal až do konca pohanstva a potom prešiel do kultu strážnych anjelov; svojich penátov mali obce, tiež Etruskovia; penáti z Vestiných chrámov sú opisovaní ako sošky s kovú alebo hlinú; trójski penáti ako malé sošky z dreva alebo u kameňa; okrem týchto penátov mali v Ríme zvláštny chrám na *Veli* popri ulici, ktorá viedla z *Fora Romanum* ku *Carinám*; penáti sú tu zobrazovaní ako dva sedačiaci mladíci s kopijou; podobne sú zobrazovaní na *minciach*; zvyčajná bola prísaha pri *Jovovi* a penátoch

pozri *lárovia*, *géniovia*; *terafim*; *browniovia*, *atribúty*, *symbols*, *alegórie* a *prirôvnania*; *monštrá*; *rodinné* a *domáce božstvá*

Penát v podobe hada (antická freska)

V. Kompánek: Penát I.

peňazomenci - bankári

peňažný skupáň - Biedermann v súvislosti s heslom *potkan*: v Číne verili, že keď potkan hľodá, počíta *peniaze*, preto skupáňa nazývajú peňažným potkanom

Pencz Georg - (†1550); nemecký rytec, maliar a grafik; r. 1523 vstúpil do ateliéru *A. Dürera*; hlboko ovplyvnený benátskym umením; 1525 uväznený s bratmi *Behamovcami* za šírenie radikálnych názorov *Thomasa Müntzera*; po omilostení sa všetci traja stali súčasťou skupiny známej ako *Mali majstri* (pre malý formát výtlačkov); potom, čo bol vykázaný z Norimbergu v roku 1525 spolu s ďalšími „bezbožnými“ maliarmi *H. Sebaldom* a *Barthelom Behamom* (nedôvera v krst Krista a transsubstanciáciu), Pencz pravdepodobne odišiel do severného Talianska; po niekoľkých mesiacoch boli tri omilostení a Pencz sa stal norimberským mestským maliarom v roku 1532; v Norimbergu maľoval technikou *trompe l'oeil* stropy v domoch patricijských rodín; v *Norimbergu* získal najväčší úspech ako portrétista; ako rytec sa zaraďuje medzi najlepších z Malých majstrov; r. 1550 menovaný dvorným maliarom pruského vojvodu Alberta

http://en.wikipedia.org/wiki/Georg_Pencz

<http://art.famsf.org/georg-pencz>

<http://art.famsf.org/hans-baldung-hans-baldung-grien/saint-peter-199820157>

<http://art.famsf.org/georg-pencz/life-jesus-christ-197253340>

<http://art.famsf.org/barthel-beham/job-conversing-his-friends-196330329>

[https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-)

[8#output=search&sclient=psy-](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-)

[ab&q=Georg%20Pencz&oq=&gs_l=&pbx=1&fp=17ba7594a9b5d694&ion=1&biw=1800&bih=995&bav=on.2,or.r_qf.&cad=b](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-ab&q=Georg%20Pencz&oq=&gs_l=&pbx=1&fp=17ba7594a9b5d694&ion=1&biw=1800&bih=995&bav=on.2,or.r_qf.&cad=b)

<http://spaightwoodgalleries.com/Pages/Pencz.html>

[https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-)

[8#output=search&sclient=psy-](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-)

[ab&q=Georg%20Pencz&oq=&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.48705608,d.Yms&fp=17ba7594a9b5d694&biw=1800&bih=995&ion=1&pf=p&pdl=300](https://www.google.sk/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&ie=UTF-8#output=search&sclient=psy-ab&q=Georg%20Pencz&oq=&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.48705608,d.Yms&fp=17ba7594a9b5d694&biw=1800&bih=995&ion=1&pf=p&pdl=300)

G. Pencz: Smrt' Sophonisby (16.st.)

G. Pencz: Dvanásťročný Ježiš v chráme (rytina z Život Ježiša Krista, 16.st.)

G. Pencz: Kristus a zákonníci (rytina z Život Ježiša Krista, 16.st.)

G. Pencz: Tobit pochováva mŕtveho (rytina, 16.st.)

G. Pencz: Tobit sa zasnebuje so Sárrou (rytina, 16.st.)

G. Pencz: Sedem smrteľných hriechov - Invidia (rytina, 16.st.)

G. Pencz: Sedem smrteľných hriechov - Gula (rytina, 16.st.)

G. Pencz: Sedem smrteľných hriechov – Lenivosť (rytina, 16.st.)

G. Pencz: Šalamúnov súd (1532)

G. Pencz: Ústa pravdy (1533-4)

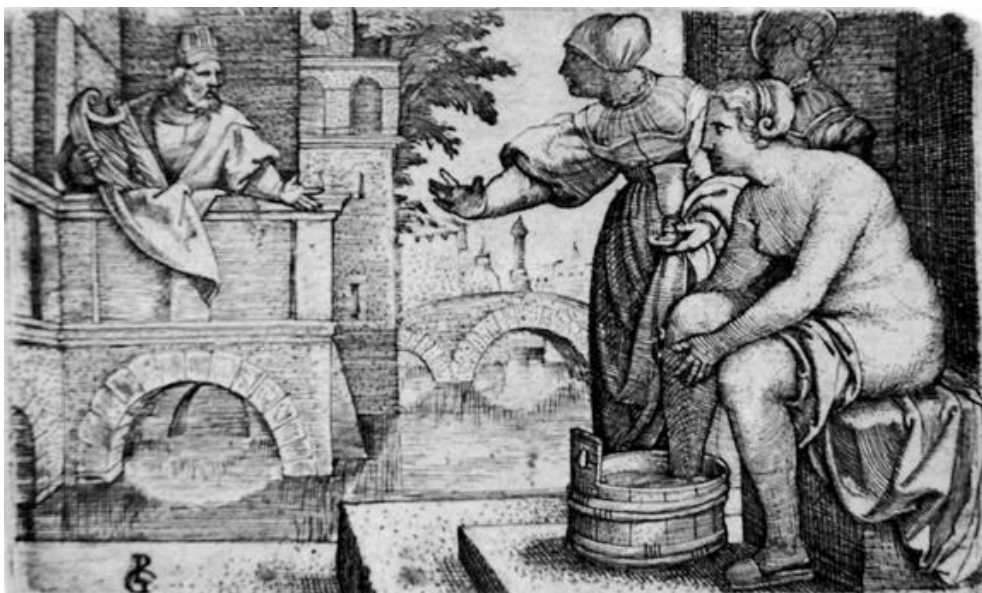
G. Pencz: Kristus a žena pristihnutá pri cudzoložstve (1546)

G. Pencz: Zuzana a starší (1532)

G. Pencz: Judita a jej slúžka s hlavou Holofernesa (1535)

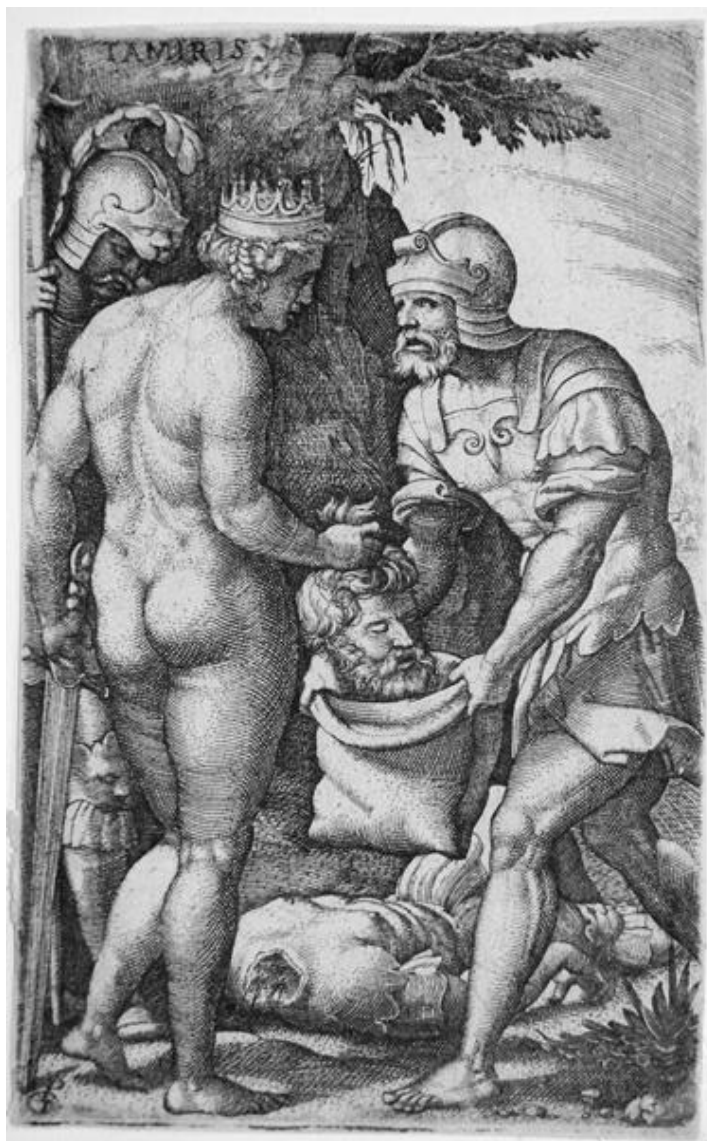
G. Pencz: Dávid sleduje Batšebu v jej vani (1531)

G. Pencz: Lót a jeho dcéry (1531)

G. Pencz: Kristus na kríži (1547)

G. Pencz: Tomyris s hlavou Cyrusa (1539)

G. Pencz: Obrátenie sv. Pavla (1543)

G. Pencz: Abrahám a Hagar (16.st.)

G. Pencz: Artemisia pripravuje nápoj s manželovým popolom (16.st.)

pendant/pandán – z franc.; doplňujúci náprotivok; *výtvarné dielo*, ktoré je náprotivkom a obdobou súbežnou inému dielu, s ktorým má významovú väzbu a tvorí tak spoločne určitý celok; väzba sa môže týkať *motívu, formátu, techniky*, poňatia apod., a môže byť založená aj na protiklade (Braun: sochy *Cnosti a Neresti*); v čínskej symbolike pendant tvoria sova - *fénix*

G. ter Borch II: Matka češe vlasy svojmu dieťaťu (pendant, 1652-1653)

G. ter Borch II: Žena pradáca vlnu (pendant, 1652-1653)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár z konca 16.storočia): Dekoratívno-figurálna časť konzoly II. (pendant, súčasť výzdoby neznámej konštrukcie, 1580–1600)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár z konca 16.storočia): Dekoratívno-figurálna časť konzoly II. (pendant, súčasť výzdoby neznámej konštrukcie, 1580–1600)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo 17.storočia): Anjel II. (ľavá strana neznámeho oltára, pendant, 1680-1700)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo 17.storočia): Anjel I. (pravá strana neznámeho oltára, pendant, 1680-1700)

Okruh D. I. Stanettiho: Svätec (ľavá strana neznámeho stredoslovenského oltára, pendant, 1750-1800)

Okruh D. I. Stanettiho: Svätica (ľavá strana neznámeho stredoslovenského oltára, pendant, 1750)

Okruh Dionýza Reissmayera: Anjel I. (pravá strana oltára, pendant, 1750-1760)

Okruh Dionýza Reissmayera: Anjel II. (ľavá strana oltára, pendant, 1750-1760)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár z 18.storočia): Anjel I. (súčasť pravej strany oltárneho nádstavca, pendant, okolo 1750)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár z 18.storočia): Anjel II. (súčasť ľavej strany oltárneho nádstavca, pendant, okolo 1750)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár okolo polovice 18.storočia): Anjel I. (figúra z ľavej strany neznámeho oltára, pendant, 1750)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár okolo polovice 18.storočia): Anjel II. (figúra z pravej strany neznámeho oltára, pendant, 1750)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo začiatku 18.storočia): Svätý Ladislav (z dvojice uhorských kráľov svätcov, pendant 1700-1730)

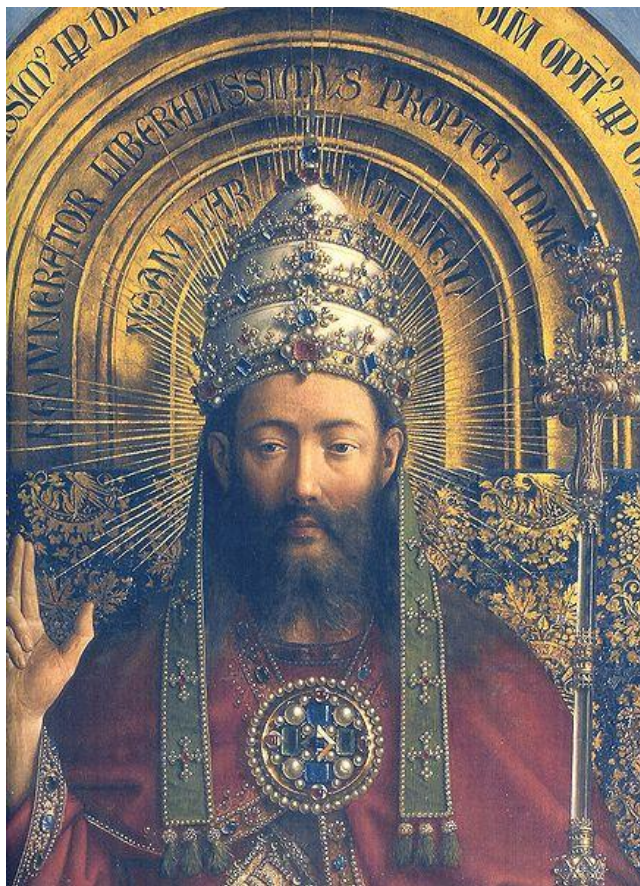
Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo začiatku 18.storočia): Svätý Štefan (z dvojice uhorských kráľov svätcov, pendant, 1700-1730)

pendeloques - rokokové *náušnice* s dlhým kyvadielkom v tvare slzy alebo hviezdy; pozri *girandoles*, *briolets*

pendetív/pandatív - typ *sférického trojuholníka*, *cíp klenby*; konštrukčný prvok sprostredkujúci prechod v rohoch pravouhlých stien do kupoly; vytvára *kupolu na pendetívoch* (porovnaj použitie cípu v prípade *kupoly na cípoch*); pozri *sférická klenba*, *sférický trojuholník*, *luneta styčná*; porovnaj *trompa*, *kupola na trompoch*

pendetív lichobežníkový - štvoruholníková časť z nerovnoramenného mnohoúhelníka

pendilie vitae - lat. – „*stuhý života*“; dve stuhy splývajúce na ramená; doplnok *mitry* v 13.st.; zvyšovali význam *mitry* ako pocty; vychádzali zo starovekých kvetinových *vencov*, vegetabilných korún nosených ako pocta a opatrených nádhernými *stuhami*

J. van Eyck: Boh Otec alebo Kristus (panel Gentského oltára, 1432)

Peneias - v gréckej mytológii otec Stilby

Penelopé - v gréckej mytológii dcéra akarnanského kráľa Ikaria a jeho manželky Periboie, manželka Odyssea a matka *Télemacha*; prislovečná svojou láskou a vernosťou, rovnako ako chytrosťou; 20 rokov čakala na manželov návrat; ďalší sobáš oddaľovala s tým, že sa rozhodne, až dotká rubáš svokrovi *Láertovi*; potajomky vždy v noci vypárala, čo vo dne utkala; až keď zradná slúžka prezradila nápadníkom jej leš, musela ho dotkať; keď vyčerpala všetky prostriedky na oddialenie rozhodnutia, dala v predvečer sobáša pripraviť pre nápadníkov ťažkú skúšku: dala doniesť Odysseov ťažký luk, do zeme zarazila dvanásť sekier do radu za sebou; kto vraj prestrelí šípom ich uchá, stane sa jej mužom; žiadnemu z nich sa to nepodarilo, až Odysseovi, ktorý sa v prestrojení vrátil domov a po víťaznej súťaži sa pokonal so všetkými nápadníkmi svojej ženy; nedôverčivá Penelope však odmietala uznať Odyssea za manžela, aj keď mu *Athéna* vrátila jeho podobu; rozkázala Odysseovi ustlať kráľovskú posteľ vo veľkej sieni, kam ju bolo treba preniesť; až Odysseove počudovanie (posteľ, ktorú z *olivy* vyrezal sám Odysseus mala nohy vrastené do zeme) uverila, že pred ňou stojí jej manžel; podľa jednej verzie (epos *Telegonia*) po smrti *Odysseovej* sa stala manželkou jeho syna *Telegonosa*, ktorého matkou bola *Kirké*, a mala s ním syna *Itala*; zachovaných nemnoho diel *vázového maliarstva*: Penelope tká rubáš (2.pol.5.st.pr.Kr.; Mestské múzeum v Chiusi), Penelope a nápadníci (pol.5.st.pr.Kr.; Národné múzeum v Syrakúzach), Penelope sa víta s Odysseom (2.-1.st.pr.Kr.; Národné múzeum v Parme); z *pompejského maliarstva* z počiatku letopočtu Odysseus a Penelope (Národné múzeum v Neapole); za Penelopu považovaná aj socha v zbierkach Vatikánskych múzeí z 1.st.po Kr., vyhotovená podľa helenistického vzoru; (novoveké sochárstvo: J.A.Jerichau, E.A.Bourdelle, J.Horejc; maliarstvo: Hynais, A.Procházka)

<http://it.wikipedia.org/wiki/Pelope>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Penelope>

B. Pintoricchio: Penelope s nápadníkmi

F. Primaticcio: Odyseus a Penelope

T. van Thulden: Penelope oznamuje Odyseov návrat (17.st.)

J. H. W. Tischbein: Odyseus a Penelope

J. W. Waterhouse: Penelopé a nápadníci

Peneus - 1.v súvislosti s heslom *Alfeios*: v gréckej mytológii *Alfeios* a *Peneus* boli dve rieky, ktorých korytá zviedol *Hérakles*, aby vyčistil *Augiášov chliev*; bola piata z dvanástich úloh (pozri *dodekathlos*); *Vergílius* vo svojej *Aeneide* píše, že rieka *Alpheus* (lat. výraz pre *Alfeios*) prúdi pod morom až k Ortygiu na *Sicílii*

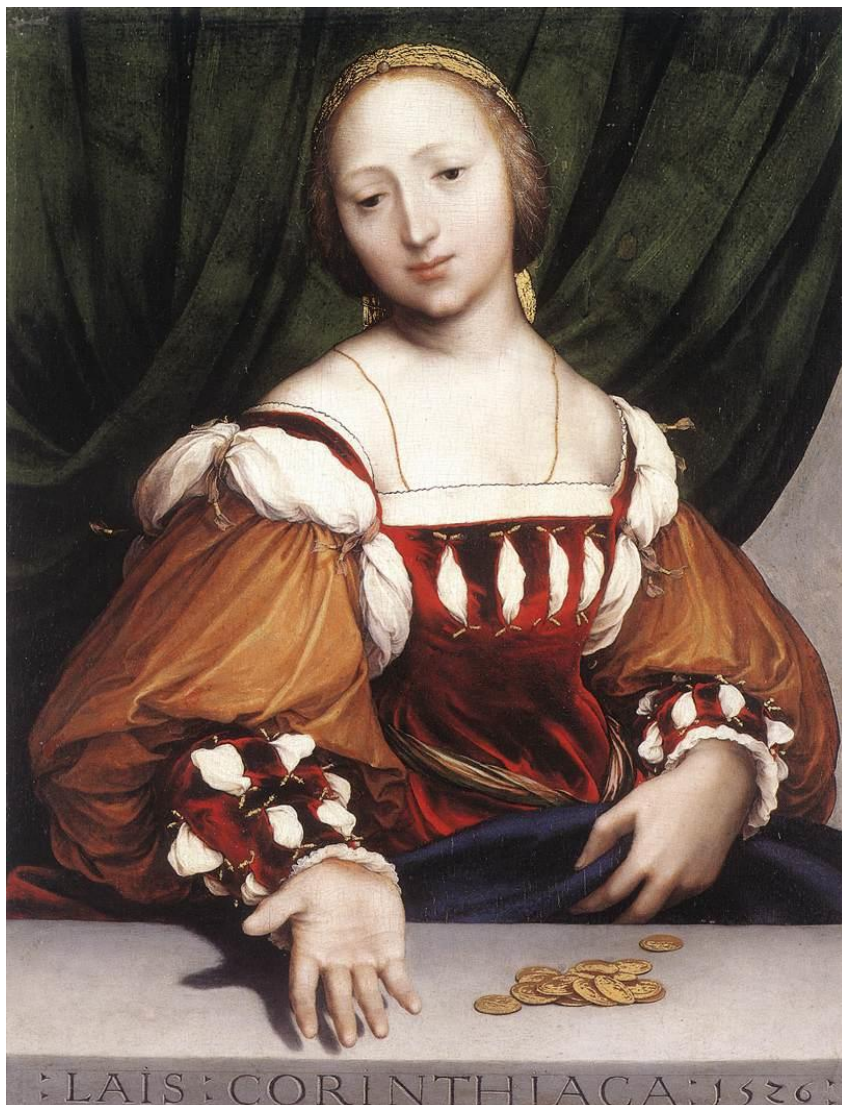
2. riečny boh

Peniaz dane - Zaplatenie dane cisárovi

peniaze - pozri *mince*, *bankovky*; *peňažný skupán*, *Regina pecunia*; *krysa* (Becker); *Aitvaras*

Iniciála X s motívom tanca smrti (A.F. Butsch: Die Bücher-Ornamentik Der Renaissance, Vol I., 1878)

H. Holbein ml.: Lais z Korintu (1526)

J. Massys: Vyberač daní (1520)

Q. Massys: Bankár a jeho žena (1514)

M. van Reymerswaele: Zmenárnik a jeho žena (1539)

M. van Reymerswaele: Zmenárnik a jeho žena (1533)

M. van Reymerswaele: Dva vyberači daní (1540)

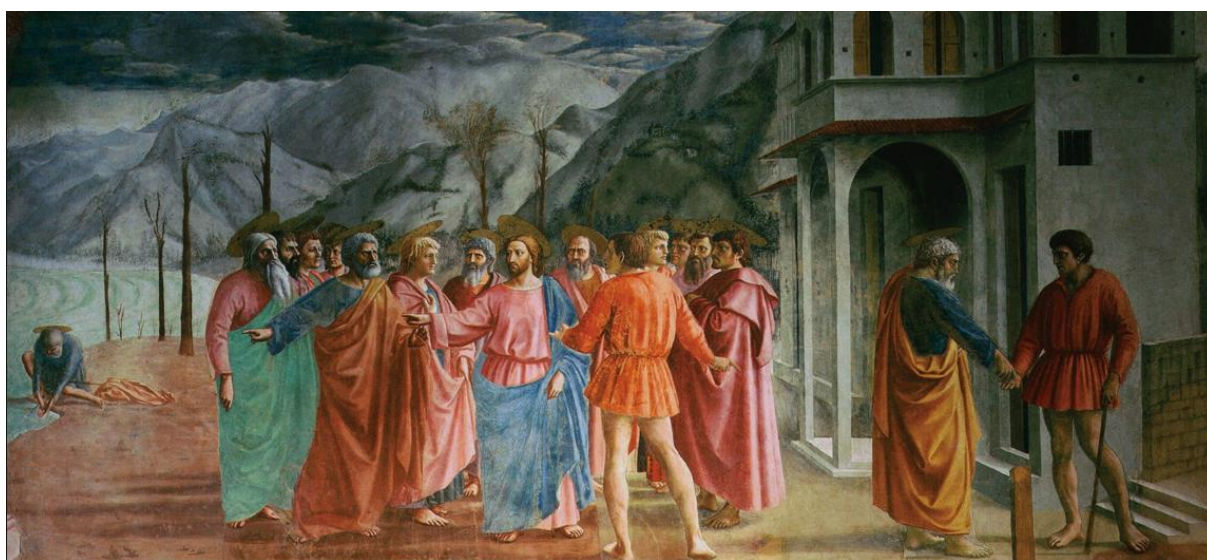

Nasledovník M. van Reymerswaela: Lakomci (1540)

Daňový peniaz/Peniaz dane/Daň cisárovi - Hall: 1. (*Matúš 22,15-22; Marek 12,13-17; Lukáš 20,20-26*): keď Ježiš učil v jeruzalemskom chráme, farizeji sa ho spýtali, či je povolené dávať daň cisárovi; dúfali, že ho pri odpovedi chytia za slovo, ktoré by ho tak či onak vystavilo obvineniu zo strany rímskych úradov alebo tých Židov, ktorí pocítovali odpor k plateniu daní; Kristus ukázal na obraz cisára na minci a umlčal ich odpoveďou: „Odovzdajte teda to, čo je cisárovi, cisárovi...“; niekedy bývajú vo výjave zobrazené iba dve postavy, Kristus a farizej, ktorý drží mincu (talianska renesancia: Masaccio); alebo je možné stretnúť sa so širšou scénou vo vnútri chrámu s niekoľkými postavami obklopujúcimi Krista, ktorých tváre vyjadrujú chytráctvo a nenávisť; Kristov prst ukazujúci hore naznačuje „Odovzdajte, čo je Božie, Bohu“; náhle objavenie sa tohto námetu v kresťanskom umení 16.st. pripisujú niektorí autori jeho dôležitosti pre vojnový stav, v ktorom sa nachádzal vtedajší cisár svätej ríše rímskej Karol V. a pápež; tento vojnový konflikt vyvrcholil vyplienením Ríma roku 1527

2. (*Matúš 17,24-27*): inokedy sa v Kafarnaum, dediny v blízkosti rieky Jordán pri Genezaretskom jazere, vypytovali vyberači chrámovej dane Petra, či jeho Majster platí daň, keď bola vyberaná od všetkých Židov na vydržiavanie jeruzalemského chrámu; Ježiš povedal Petrovi, aby hodil udicu do jazera, a v ústach ryby, ktorá sa chytí ako prvá, nájde striebornú mincu, ktorá bude stačiť na zaplatenie dane za nich oboch; renesančný majster Masaccio v kaplnke Brancacciovcov vo Florencii zobrazil Krista medzi učeníkmi a výbercami daní; Peter sa skláňa nad vodnú hladinu a

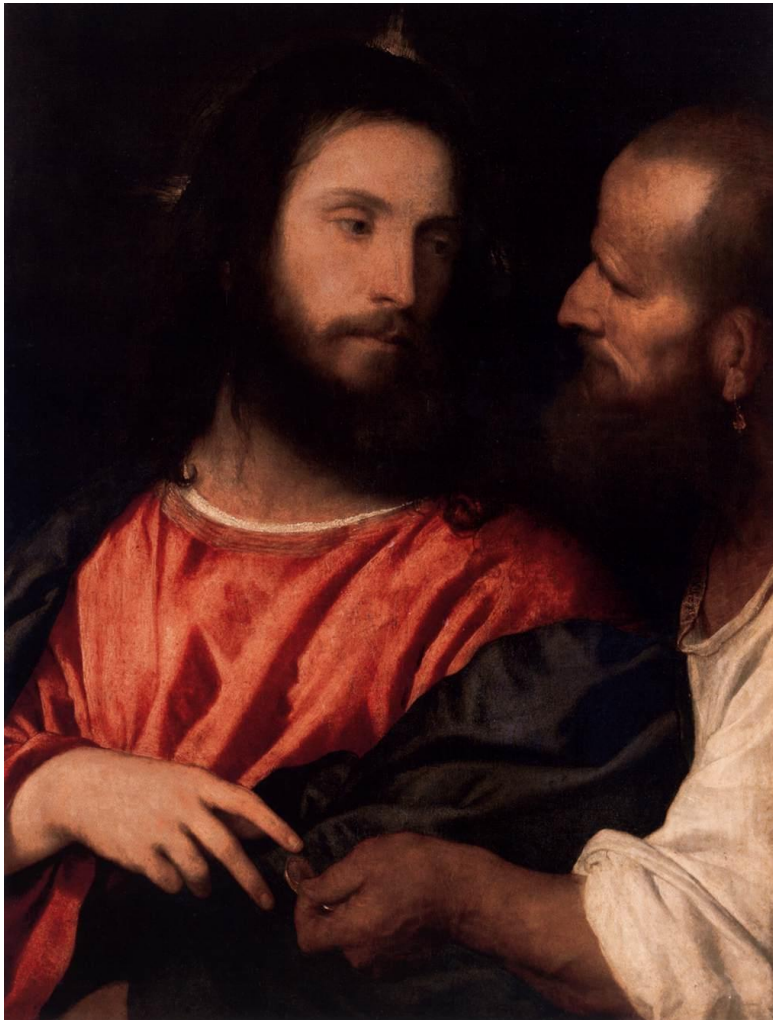
vyťahuje peniaz z rybích úst; minimalizovaná verzia Daňového peniaza s neurčitým pozadím zobrazuje iba postavu Krista a farizeja, ktorý drží mincu (Massaccio); širšie rozvrhnutá kompozícia, odohrávajúca sa vo vnútri chrámu, zahŕňa sprievodné postavy obklopujúce Krista, ktorých tváre vyjadrujú chytráctvo alebo nenávisť; Kristov prst ukazujúci hore naznačuje: „Odovzdajte, čo je Božie, Bohu“; stúpajúci záujem o Daňový peniaz v umení 16. storočia pripisujú niektorí autori vojnovému stavu, v ktorom sa nachádzal vtedajší cisár svätej ríše rímskej Karol V. Habsburský a rímsky pápež Klement VII. a ktorý vyvrcholil roku 1527 vyplienením Ríma; iný príbeh o Daňovom peniazi sa nachádza v Matúšovi (17,24-27); nasleduje po *Premenení na hore*, ešte pred príchodom Ježiša do Jeruzalemu; v *Kafarnaume*, ktoré sa nachádzalo v blízkosti rieky *Jordán*, sa vypytovali vyberači chrámovej dane apoštola Petra, či jeho Majster platí daň, ktorá bola vyberaná od všetkých Židov na vydržiavanie *jeruzalemského chrámu*; Ježiš prikázal Petrovi, aby hodil udicu do jazera; v ústach ryby, ktorá sa chytí ako prvá, nájde striebornú mincu, ktorá bude stačiť na zaplatenie dane za nich oboch; vo florentskej kaplnke Brancacciovcov zobrazil Massaccio Krista medzi učeníkmi a výbercami daní; Peter sa skláňa nad vodnú hladinu a vyťahuje peniaz z rybích úst; pozri *ryba* (Hall); *Justín Mučeník*; *Umučenie*, *christologický cyklus*, *Ježiš*, *Kristus*, *biblia*

Massaccio: Daňový peniaz (freska v kaplnke Brancacciovcov v Santa Maria del Carmine, Florencia, 1425)

M. de Vos: Daň cisárovi (1601)

Tizian: Daňový peniaz (16.st.)

J. A. Backer: Peniaz dane (1631)

Nasledovník J. A. Backera: Peniaz dane (17. st.)

G. van den Eeckhout: Daňový peniaz (17.st.)

G. van den Eeckhout: Daňový peniaz (17.st.)

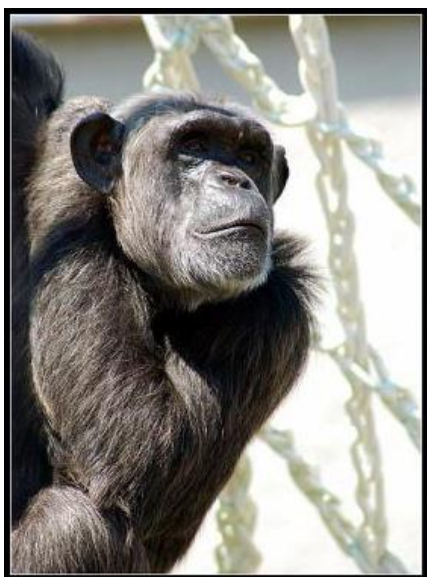

E. Nolde: Daňový peniaz (1915)

peniažky - *barokový plastický ornament v tvare kaskády mincí*; pozri *barok*

Pěničková Simona - česká příležitostná amatérská výtvarníčka; vyštudovala Informační management na Univerzita Hradec Králové

<https://www.facebook.com/simona.penickova>

S. Pěničková: Snívanie o slobode (2006)

penis - gréc. *falos/falus*, lat. *gladis* – „meč, penis“

Adkinson: najvyšší symbol mužskej sily (pozri *ľadvie*); kult penisu mal prívržencov od juhovýchodnej *Ázie* až po západné hranice *keltských* území; medzi indickými sektami je kult *linghamu* paralelou ku kultu *joni*; staroveké grécke a rímske umenie (pozri *antické umenie*) oplýva falickými postavami, u ktorých je možné pozorovať určité prvky druhotnej samopašnosti, najmä na zobrazeniach boha plodnosti *Priapa*, ktorý má abnormálne veľký penis

-stredoveká iluminácia Jeane de Montbaston z knihy *Roman de Rose* zobrazuje mníšku, ktorá do košíka trhá zo stromu ovocie zvláštneho tvaru, ktoré dosť presvedčivo pripomína *penis*; jeden z „webových interpretov“ je toho názoru, že môže ísť o zámotok húsenice priadky morušovej; stojí za otázku, či je možné, aby už v 14.st. boli v kláštorňoch záhradách stromy, na ktorých listoch boli pestované tieto húsenice; skôr sa zdá pravdepodobné, že ide o alegóriu čistoty a cudnosti (pozri *Cnosti a Neresti*), prezentovanej mníškou (nevesta Kristova), ktorá sa dobrovoľne vzdala zmyselnosti svetského života (penisy ako symboly mužskej žiadostivosti); strom, z ktorého „ovocie trhá“ by mohol byť považovaný za kresťanský náprotivok starozákonného *stromu poznania*

-v súvislosti s heslom *Lama Drukpa Kuenlay*: bhutánska historická postava, hrdina šľachtického rodu Gya v západnom Tibete; podľa legendy premohol zlého ducha tak, že mu dal do úst svoj penis a tým ho zadusil; od 2.pol. 14.st. tak obyvatelia Bhutánu zdobia svoje obydlia týmito penisom, aby zahnali zlých duchov

-v súvislosti s heslom *Jarilo*: sexuálna symbolika sa prejavuje predovšetkým v pohrebu „Jarilovej plešiny“, ako je eufemisticky označovaný penis, pri ktorom prichádzali dievčatá na pohreb Jarilovej figuríny, ktorá mala nadmerný *falus*

pozri *Sia*, kult plodnosti; *Jakín a Bóaz*; *herma*; *vadžra*, *vrabec*, *Layma/Lama Drukpa Kuenlay*; *Urán*, *Kronos*, *Priapos*, *Mutinus mutunus*, *Min/Menu/Amune-Min*; *Jarilo*; *falický*; *erotika/sex*

<http://readingmedievalbooks.wordpress.com/2012/10/09/jeanne-de-montbaston/>

J. de Montbaston: Mníška trhá penisy zo stromu (stredoveká iluminácia, 14.st.)

Morská panna jazdí na zelenom penisu (iluminácia spisu Decretum Gratiani, 1340-1345)

F. Urbino: Hlava zložená z penisov (majoliková doska, 1536)

peníz - staročeský názov *denáru*; po vzniku *grošovej* sústavy sa prenieslo toto meno na *parvus*; pozri *mince*
pěnkava - český výraz pre *pinku*

Penna Luca - (†1556); taliansky maliar 16.st., najviac známy pre svoje práce vo Francúzsku ako súčasť *fontainebleauskej školy*; mal prezývku Le Romain (Roman); pozri *talianski maliari renesanční*, *talianski maliari 16.st.*, *florentskí maliari*

http://en.wikipedia.org/wiki/Luca_Penni

<https://www.google.sk/search?q=Luca+Penni&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=w6pYVbmBIevgywOdvICYDQ&ved=0CB4QsAQ&dpr=1>

L. Penna: Sokrates a Xantipa (1550)

penninhge - *brakeát*

penny - pôvodné označenie strieborného *denátu*, razeného od 8.storočia v Mercii; pozri *libra*, *šterling*, *sovereign*; *mince*

penová bieloba - *bieloba penová*

Penrose James Doyle - *J. Doyle Penrose*

pensylvánski maliari - pozri *J. Koons*, *NC Wyeth*; *americkí maliari*

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Painters_from_Pennsylvania

A

Dorian Allworthy

Joseph Allworthy

B

Walter Emerson Baum

Henry Benbridge

Helen Bershad

Edward Biberman

George Biddle

Moses Billings

Emery Bopp

Anna Richards Brewster

Jennie Augusta Brownscombe

C

Arthur Beecher Carles
Squeak Carnwath
Mary Cassatt
Elise Cavanna
Jefferson David Chalfant
Rebecca Chamberlain
Thomas Chimes
Edward Williams Clay
Fern Coppedge
Thomas Bigelow Craig

D

Charles E. Dagit, Jr.
Stuart Davis (painter)
Ira J. Deen
William Dering
John Drinker

E

Stephen Etnier

F

Louise Fishman
John Fulton Folinsbee
Alonzo Foringer
Frank Frazetta

G

John Green (painter)
Laura Marie Greenwood

H

John Valentine Haidt
Keith Haring
L. Birge Harrison
T. Alexander Harrison
Carl Tracy Hawley
Barkley L. Hendricks
Ella Sophonisba Hergesheimer
Gustavus Hesselius
John Hesselius
Edward Hicks
Thomas Hicks (painter)
Thomas Hovenden
James Hyde (artist)

J

Yvonne Jacquette

K

John Kane
Leon Kelly
Dave Kinsey
Franz Kline
Jeff Koons
John Lewis Krimmel

L

James Lambdin
James Otto Lewis

M
Justin McCarthy (artist)
Kindred McLeary

N
Alice Neel
Roy Cleveland Nuse

P
Deborah Griscom Passmore
Maria Peale
Mary Jane Peale
Howardena Pindell
Joseph Plavcan
Elsie Lower Pomeroy
Herbert Pullinger

Q
William Quigley
Edmond Thomas Quinn

R
Thomas Buchanan Read
Paul Rickert
Severin Roesen
Louise Emerson Ronnebeck
Charles Rosen (painter)
Peter F. Rothermel

S
Emily Sartain
Charles Sheeler
Xanthus Russell Smith
Elizabeth Sparhawk-Jones
Sara Steele
Joe Stefanelli (painter)
Julius LeBlanc Stewart

T
Lorin Thompson

W
Fred Wagner
Orlando Gray Wales
Franklin C. Watkins
Martha Dewing Woodward
Andrew Wyeth
Carolyn Wyeth
N. C. Wyeth

Y
Peter Young (artist)

pentagram - z gréc πεντέγραμμα/pentegrammos – „s piatimi líniami“ < gréc. πέντε/pent – „päť“ + γραμμή/gramme – „linka“

-grafický symbol zo piatich grafických prvkov (pozri trigram, tetragram; symboly geometrické

1. *hviezda päťcípá* namaľovaná jedným ťahom s magickým *apotropaidným* významom; je *babylónskeho* pôvodu a tvorí ju päť A (*alfa*, počiatok všetkého; pozri *monogram*); k symbolike pentagramu sa viaže *ruža* (pozri *kvetiny*); pozri *apotropaion*, *xoanon*, *pavúčia noha*, *symboly číselné:5; pangram, zlatý rez*
2. *päťcípá hviezda* ako symbol duchovnosti prežarujúci do tmy > zobrazovaná vo forme lúčov
3. *hviezda slobody*

Baleka: päťrohá hviezda, symbol človeka a jeho pozemských možností, antropologického princípu vesmíru, individualizácie ľudskej bytosti a jej zmyslovej podstaty, viazanej na symboliku čísla 5 (pozri *symboly číselné*): päť zmyslov; 2 nohy, 2 ruky a hlava; päť prstov); pentagram je aj jedným z najstarších *symbolov svetelných*, znamením zdaru (u Pytagorejcov súčasťou formuly začínajúcej list); pentagram bol aj *magickým* znakom (pozri *pavúčia noha*) prekonávajúcim zlé sily; má dokonalosť tvaru, ktorý je založený na *zlatom reze*; pentagram je *modulom* ľudských *proporcií* (pozri *kánon, proporčný systém*), kompozičným obrazom (pozri *kompozícia konštruktívna*), znakom na *štítach* apod.

Biedermann: päťrohá hviezda nakreslená jedným ťahom; nazývaná aj "*stopa mory*" (podľa nočnej mory; porovnaj český termín *muří noha*, slovenský termín *pavúčia noha*); existujú aj ďalšie názvy a významové varianty napr. "*stopa Večernice*" apod. (pozri nižšie); pentagram je to výrazom pre zaklínacie znaky rituálnej *mágie* (značka Pytagorejcov, *Hygie*, bohyne zdravia a značka *zdravia*: znak súvisiaci s príslušným symbolickým významom; u Pytagora a jeho stúpencov bol pentagram posvätným symbolom telesnej a duševnej harmónie, teda značkou zdravia (*signum salutatis*; pozri *pentalfa*); pentagram sa vyskytuje aj na *etruskej* keramike; hviezdnaté *nebo* s päťrohými hviezdami (bez vnútorných spojovacích línií) nachádzame na maľbách v staroegyptských hrobkách; päťramenná symetria má predlohu v prírode (napr. morské hviezdice); päťramenná hviezda rovnako častá v neskoroantických *amuletoch* (*abraxas*); v *gnosticko-manichejských* náboženských komunitách, ktorých posvätným číslom bolo *päť* (uznávali päť elementov: *svetlo*, *vzduch*, *vietor*, *ohneň*, *voda*) bol pentagram hlavnou symbolickou značkou, ktorú neskôr ju prijali mladšie sekty; pentagram sa vyskytuje na ich *náhrobných kameňoch*, v zastretej forme aj ako päťprstá ruka; rozšírenosť tohto symbolu svedčí o sile tajného *gnostického* prúdu, ktorý sa ukrýval pred oficiálnou cirkevnou doktrínou; pentagram bol často aj zaklínacím prostriedkom pri magických rituáloch (obrazec sa musí zavrieť bez akejkoľvek štrbiny); forma pentagramu s jedným cípom nahor sa tradične označuje ako znak bielej mágie a opačná forma ako znak čiernej mágie; kreslenie prvej formy sa začína na ľavom cípe smerom doprava nadol, až kým obrazec nedosiahne sprava nadol východiskový bod; do znaku čiernej mágie neraz vkreslená satanská *capia* hlava a do druhého znaku ľudská *hlava*; päťcípú hviezdu využíva aj kresťanská ikonografia ako symbol pre *päť rán Kristových* a ako značku zodpovedajúcu *kruhu* (vďaka uzatvorenej forme), spojenia *začiatku a konca* v Kristovi; v novoveku *symbolom politickým* (pozri *hviezda slobody*); značka pentagramu sa dá chápať ako výsledok čisto hravej snahy po grafickej šikovnosti; "*stopa Večernice*" na alpských skalných rytinách má istotne *apotropejský* význam (odvracanie *nešťastia*); veľmi dôležitú úlohu hrá aj *slobodomurársky symbol*: pentagram nazývaný "*planúca hviezda/blazing star*"; *alchymisti* obdobne ako *gnostici* spájali číslo päť s počtom elementov, ale vysvetľovali ho aj ako paralelu s posvätnou kvintesenciou bežných štyroch elementov (kvintesencia: quinta esencia = éter, ktorý Aristoteles pripojil k Empedovým štyrom prvkom);
pozri *figa 2*

www: taktiež považovaný za magický znak využívaný na bosoráctvo, bielu alebo čiernu mágiu, vyvolávanie démonov a pod.

Heinz-Mohr: pentagram bol bezpochyby prevzatý z *astronómie*; Pytagorejcami nazývaný *pentalfa*; pentagram nachádzame ho aj na asýrskych a gréckych minciach (pozri *grécke mince*); ešte v stredoveku sa ho používalo ako *apotropajného* magického zaklínadla a po dlhý čas bežným znakom tajných spoločností; názov *pavúčia noha* (čes. *muří noha*) sa vzťahuje na jeho ochrannú moc proti čarodejnícom

Dan Brown: jeden z najstarších symbolov na svete, používaný pred vyše 4.tis.pr.Kr. (pozri *Sumeri*); predkresťanský symbol, ktorý súvisí s uctievaním Prírody; staré národy rozdeľovali svet na dve polovice, mužskú a ženskú; ich bohovia a bohyne udržiavali rovnováhu moci, *jin a jan*; keď boli muži a ženy v rovnováhe, vo svete vládol súlad; keď boli v nerovnováhe, vládol *chaos*;

prvé *náboženstvá* boli založené na božskom poriadku Prírody; bohyňa *Venuša* a planéta *Venuša* boli jedno a to isté; bohyňa mala svoje miesto na nočnej oblohe a bola známa pod rôznymi menami - *Venuša*, *Východná hviezda*, *Istar*, *Astarte* - a všetky súvisia so ženstvom (pozri *ženský princíp*), *Prírodou* a *Matkou Zemou*; planéta *Venuša* vytvára každých osem rokov na svojej dráhe po oblohe dokonalý pentagram; staroveké národy tento úkaz natoľko prekvapil, že *Venuša* a jej pentagram sa stali symbolmi dokonalosti, krásy a cyklických vlastností pohlavnej *lásky*; Gréci na počesť čarovnej *Venuše* a jej osemročného cyklu organizovali *olympijské hry* (dnešné olympijské hry sa dne riadia polovičným cyklom planéty *Venuše*); päťrohá hviezda sa takmer stala oficiálnym olympijským znakom, ktorý sa zmenil na poslednú chvíľu, keď päť cípov nahradilo päť pretínajúcich sa kruhov, ktoré lepšie vystihujú dokonalosť a *harmóniu* ako hlavné vlastnosti hier; pozri *olympijské kruhy*

-v súvislosti s heslom *hviezda*: hviezda, najmä v tvare pentagramu, je symbol duchovnosti, ktorý vyžaruje do temnoty

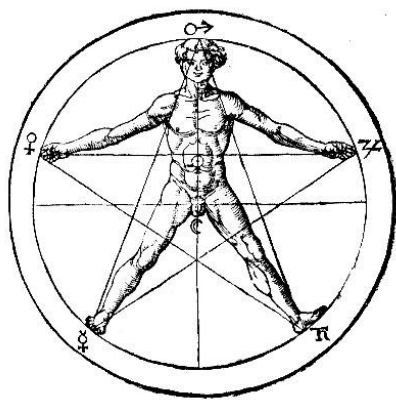
www: sú rôzne vysvetlenia: pentagram označuje päť údov človeka; každý jeho cíp predstavuje jedno obdobie života (zrodenie, dozrievanie, dospelosť, stárnutie, smrť); pentagram ako symbol *Venuše* vychádza s faktu, že planéta *Venuša* opíše na oblohe päťuholník raz za osem rokov; ako ztvorená forma bol niekedy symbolom Krista (päť rohov, päť Kristových rán; symbol smerov vpred, dozadu, vľavo, vpravo a hore (podľa postavení panét Jupiter, Merkúr, Mars, Saturn a *Venuša*); pentagram otočený hore nohami, čiže stojaci na jednom rohu a do nej vložená hlava mendézskeho capa, sa nazýva *Bafometova pečať* a používa sa ako symbol satanizmu a diabla; *Bafomet* je meno údajnej modly templárov, niekedy nazývanej tiež Baal, čo je odvodené z gréc. bafé a metis – „ohnivý krst“; zjav *Bafometa* je popisovaný rôzne podľa protokolov s templármi to bola ľudská hlava s bielymi fúzami posadená na ženskom tele, v rukách držala slnko a mesiac spojené zlatou reťazou; symbolický význam mohol byť v takýto: Duch (hlava) v aktívnom spojení s hmotným telom ovláda hviezdne sily čiže astrálny oheň; jedna z *Bafometových* sôch je nainštalovaná v priecheli parížskeho kostola Saint-Meri, bola však zhotovená až v 19.st.; tento význam vznikol až pri nástupe cirkvi usilujúcej sa zničiť pohanskú vieru

www: prvá zmienka o pentagramu zaznamenaná už pre 4.tis.pr.Kr.; avšak vtedy to bol symbol *Venuše*, rímskej obdoby *Afrodity*, teda bohyne lásky a krásy; pentagram tiež predstavoval symbol rovnováhy; v súčasnej dobe sú uprednostňované dva významy v závislosti na zobrazení: pentagram s piatym cípom hore, teda na sever, je považovaný za tzv. čistý pentagram, symbol bielej mágie a ochrana pred diablom a zlými silami; býva do nej zakresľovaný človek s rozťahnutými rukami alebo len dľaň; v súvislosti s mágiou býva označovaný ako planúca hviezda mágov“ alebo „muří noha“; v Škandinávii sa kreslil na dvere domov ako ochrana proti démonom a trollom; magický pentagram je opísaný božským menom TETRAGRAMMATON, prípadne hebrejským písmom jod-hé-vau-hé (*JHVH*); obrátený pentagram je znakom čiernej mágie alebo tiež Satana; bývajú okolo neho zakreslené mená *Samael* a *Lilith*; *Samael* je pekelníkneža najbližšie stojace samotnému Satanovi; podľa rabínskej tradície je *Samael* totožný s anjelom smrti a mal by byť skutočným otcom *Kaina*

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gravure_d%27Agrippa_de_Nettesheim.jpg

Pentagram ako satanský symbol
Pentagram

Ľudské telo v pentagrame (Heinricha Cornelius Agrippa: Libri tres de occulta philosophia, 15.st.)

pentakos - starogrécky *klobúk*; ďalší typ bola *kasia*; pozri *antický klobúk*, *antický odev*, *klobúk*

pentalfa - Heinz-Mohr: *pentagram*, ktorý takto nazývali Pythagorejci a používali ho ako znak telesného a duševného zdravia (*signum salutatis*) a s obľubou ho umiestňovali na začiatok listu

Pentateuch - gréc. „päť zvitkov“; grécke pomenovanie pre *Päť kníh Mojžišových* (v hebrejčine *Tóra*; tiež pod menom *Zákon*); obsahujú pokyny týkajúce sa kultu, ktoré dostal *Mojžiš* na hore *Sinaj*; pozri *heptateuch*, *hexateuch*; *desatoro*; *Starý zákon*, *Biblia*

Malý lexikon biblie: názov *pentateuch* pochádza z toho, že okolo nášho letopočtu boli *Mojžišove* knihy, ktoré pôvodne tvorili jednu knihu, z technických príčin (pre ľahšiu manipuláciu) rozčlenené na päť častí a každá z nich napísaná na osobitný *zvitok* (*Genezis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*)

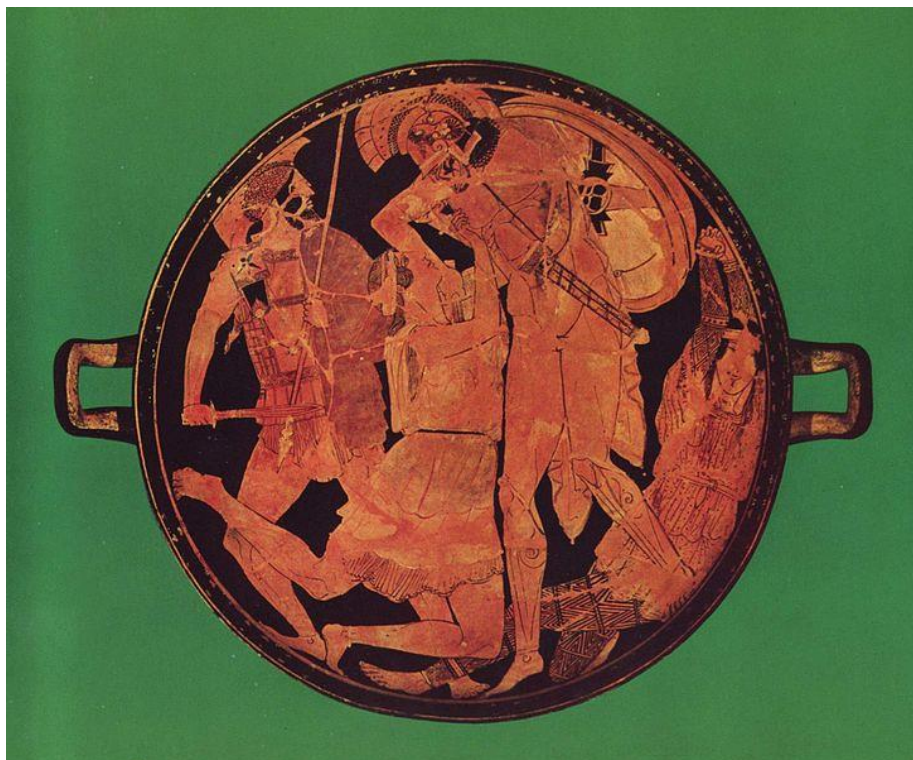
pentatlon - súbor piatich disciplín vyučovaných v starogréckom *gymnasiu*; obsahovali zápolenie, beh, skok do diaľky, hod diskom, hod oštepom; pozri *antické hry*, *palé*

Pentekostes - grécko-lat. názov sviatku *Turíc*; v preklade *pentekosté* – „päťdesiaty deň“ (po *pasche*); názvom *Pentekostes* sa od 2.st.pr.Kr. začal označovať židovský *sviatok Týždňov*

pentelský mramor - *mramor pentelský*

Penthesileia - Πενθεσίλεια/*Pentesileia*

Zamarovský: v *gréckej mytológii*: dcéra boha vojny *Área* a *Otrery*, kráľovná *Amazoniek*; dôvodom jej zásahu do Trójskej vojny nebolo nepriateľstvo voči *Achájcom*, ale záujem získať priazeň bohyne *Artemis*, ktorú nechtiac urazila tým, keď na poľovačke zabila nešťastnou náhodou svoju sestru (*Artemis* stála na strane Trójanov); Gréci podceňovali jej vojsko a postavili proti nemu len kuchárov, správcov zásob a zle vycvičených vojakov; keď grécke vojsko utrpelo ponižujúcu porážku, postavili vojsko na čele s *Achilleom*, ktorý nakoniec priodvážnu kráľovnú v osobnom súboji zabil; napriek tomu obdivoval *Penthesileiu* pre jej krásu a odvahu, a preto jej mŕtvolu vydal *Amazonkám*, ktoré sa zaviazali prísahou nedvihnúť zbraň proti Grékom; vo *vázovom maliarstve* *Penthesileia* bezpečne doložená iba v piatich prípadoch (tri vázy zo 6.-5.st.pr.Kr. v *British Museum* v Londýne; jedna v mníchovskom *Antikvari* a jedna vo *Ville Giulia* v Ríme); (novovek: barokné nástenné maľby: B.Bianco; sochárstvo 19.st.: Thorvaldsen)

Achilles a Penthesileia (antická keramika)

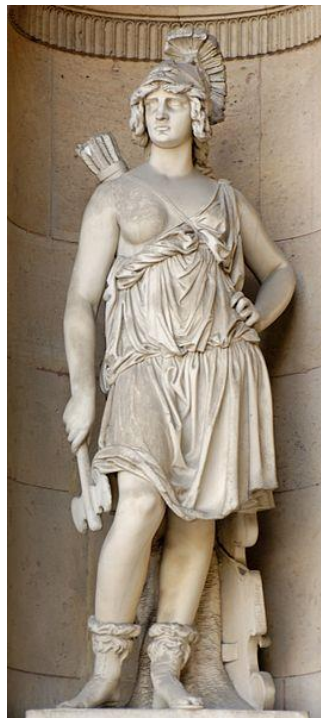
Achilles a Penthesileia (antická keramika)

Anonym: Penthesilea, amazonská kráľovná (miniatura z „De mulieribus claris“, 15.-16.st.)

Neznámy autor: Penthesilea, jedna z ctihodných žien (miniatura z Petit armorial équestre de la Toison d'or, 1460-1470)

J. H. W. Tischbein: Achilles a Penthesilea
G.-V. Dubray: Penthesilea

A. Michelena: Penthesilea

Pentheus - Πενθεύς/Pentheus; lat. Pentheus

-v gréckej mytológii odporca kultu Dionýza (pozri *Lykurgos*, *Mínyadés*), ktorého stúpenkyňou bola jeho matka *Agaué*; Pentheus kázal Dionýza zatknúť a predviesť, ale bol roztrhaný *mainádami* na čele s *Agaué*; podľa druhej verzie odišiel z popudu Dionýza za *mainádami* do hôr a tam našiel svoj zlý koniec

Matka Agaué a Inó trhajú Penthea na kusy (červenofigúrový lekanis, 450-425 pr.Kr.)

Mainády vedené Agauou trhajú Penthea (antická keramika)

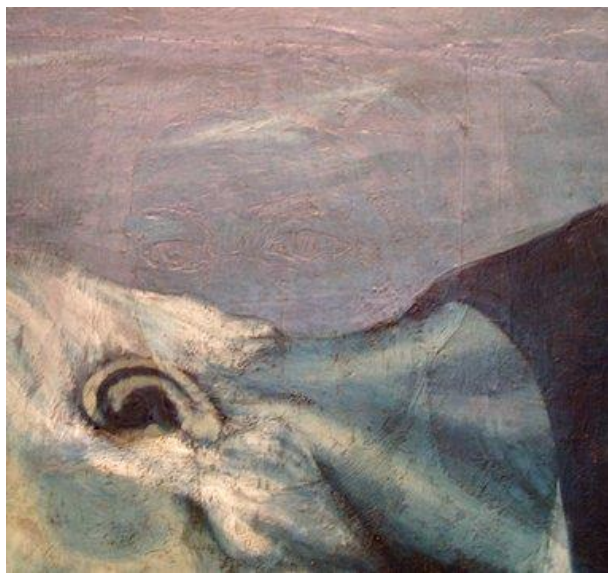
Smrť Penthea (pompejská nástenná maľba, Dom Vettiovcov)

pentimenti/pentiment - tal. pentimento – „zmena úmyslu“

1. na umeleckom *diele* zjavné autorské zmeny pôvodného zámeru, napr. odchýlky od kresby, premaľba pôvodných farebných tónov, ale aj nevydarené pokusy pri vytvorení istej línie alebo obrysu

2.presvitane spodných premaľovaných miest maľby alebo kresby vrstvami vrchnými; zvyčajne následok úbytku krycej mohutnosti farebnej vrstvy; spôsobené starnutím *pojidiel*

Baleka: pôvodne kresba alebo maľba prekrytá ďalšou kresbou alebo maľbou, ktorá je konečným riešením výtvarnej predstavy v poslednej fáze realizácie diela; nejde o opravu chyby (*retuš*); pôvodná kresba alebo maľba môže zostať zjavná a spoluvytvárať optickú štruktúru diela (porovnaj efekty v technike *frotáže* 2, tiež termín *čiasťčné prekrytie*, príp. termín *podmaľba*), môže však byť tiež poznateľná iba röntgenom; pentimenti sprostredkovávajú poznanie tvorivého procesu, premeny predstáv, cítenia a vôle, vypovedá o *rukopise* a dynamike *duktu*, farbe, tvaroch, kompozícii, prispieva určeniu *autorstva* apod.; objavuje sa v dielach v rôznej miere (zriedkavo Dürer, často Rembrandt)

Pentimenti na Picassovom obraze Starý gitarista

pentľ'a/mašľ'a - druh barokového ornamentu; pozri *páska*, *mriežka*, *mušľ'a*; *stuha*

Peperuda - bulharský variant rumunskej bohyne dažďa *Paparudy*; pozri *slovanská mytológia*, *bohovia dažďa*

Pepijn Marten - (†1643); flámsky maliar, ktorý bol hlavne známy pre svoje rozsiahle historické obrazy a v menšej miere aj pre svoje menšie žánrové scény; pozri *historické maliarstvo*, *žánrové maliarstvo*

https://en.wikipedia.org/wiki/Marten_Pepijn

<https://www.google.sk/search?q=Pepijn+Marten&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CDEQsARqFQoTCKX0qe-7rsgCFYmYcgodWvcLHA>

M. Pepijn: Sv. Norbert (1637)

M. Pepijn: Prechod cez Červené more (1626)

M. Pepijn: Kristus sa zjavuje kajúcny hriešnikom (1637)

M. Pepijn: Ples (17.st.)

pepito - vlnená, bavlnená, ľanová alebo hodvábná tkanina s károvým vzorom v plátnovej alebo keprovej väzbe; pozri tkanina

peplos/peplum - gréc. πέπλος/peplos

http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Peplum&prev=/search%3Fq%3Dpeplum%26hl%3Dsk%26tbo%3Dd%26rlz%3D1C1TEUA_enSK466SK466&sa=X&ei=sC8VUbGaMcfNtAbqx4GQAw&ved=0CDwQ7gEwAQ

-starogrécky vlnený alebo plátnený vrchný odev žien z jedného kusu tkaniny (dórske peplum bolo z vlny) ovinutej okolo tela a upevnenej na ramenách; splývajúci v záhyboch, zopnutý *fibulou*, dvoma *sponami* alebo ihlicami; nariasený a prepásaný; dórske peplos otvorené, iónske zošité na bokoch a v hornej časti prekladané; zadný prehyb používaný na zahalenie hlavy; z pepla odvodená rímska *palla*; pozri *antický odev*, *móda*; *panathénske hry*

Aténa (460pr.Kr.)
Kore (530pr.Kr.)
Athena Parthenos (5.st.pr.Kr.)
Žena s peplom (2.st.pr.Kr.)